

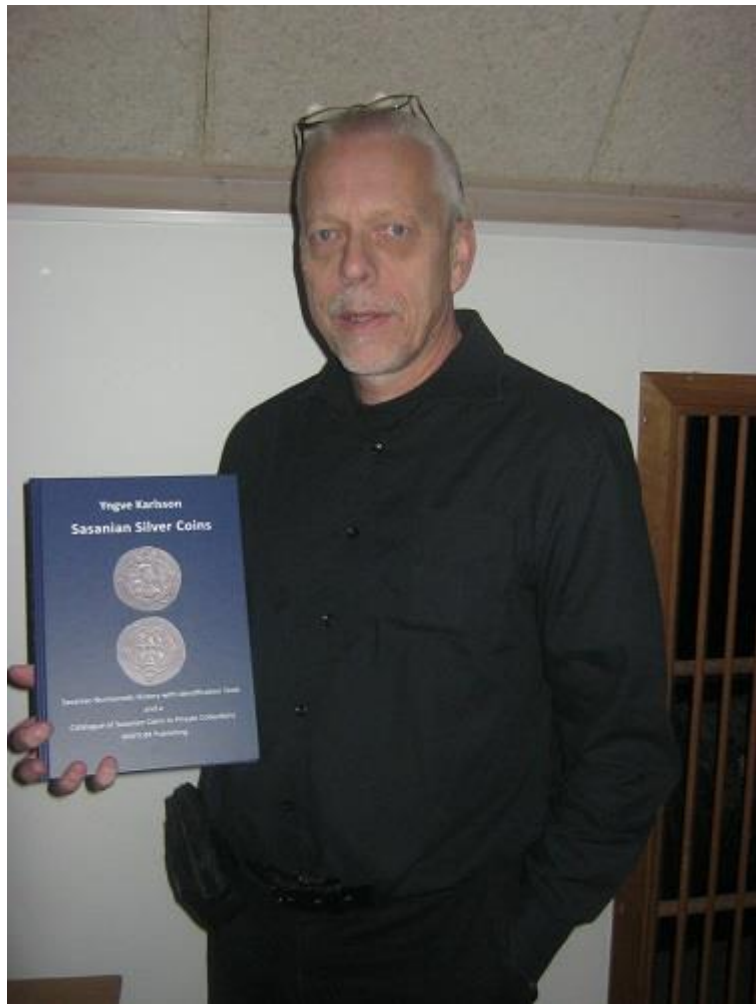
16 november 2017

Kufiska mynt vid Göta älv

Hur kan muslimska mynt hamna i Göta älvs dalgång? Den frågan skulle Yngve Karlsson besvara i Lödöse museum söndagen den 8 oktober 2017. Göteborgs Numismatiska Förening, Lödöse museum samt Rut och Bengt Holméns Stiftelse för Numismatik anordnade då en mynthistorisk dag i Lödöse.

Kufiska mynt

Filosofie licentiat Yngve Karlsson har skrivit en bok om sasanidiska mynt. (Dessa mynt föregick muslimernas och efterbildades senare av muslimerna.) Muslimernas mynt kallas kufiska mynt. I staden Kufa (nära Bagdad) i nuvarande Irak fanns nämligen en skrivarskola, som formgav de arabiska bokstäverna. När muslimerna tog efter de sasanidiska mynten och de bysantinska mynten, hade deras mynt bilder, men med tiden kom deras mynt att innehålla enbart kufisk skrift. År 698

Yngve Karlsson föreläste om kufiska mynt i Göta älvs dalgång. Foto: Lars Gahrn.

genomfördes en standardisering av mynten. De myntbitar, som hittades i Göta älvs dalgång, är delar av standardiserade kufiska mynt.

Köpingen – en av Lödöses föregångare

Mynten hittades i Köpingen, som ligger vid Slumpån i närheten av Lilla Edet och alltså uppströms, räknat från Lödöse. Här låg en handelsplats, som fanns till före Lödöse och följaktligen var en föregångare till denna stad. Av allt att döma fanns flera smärre handelsplatser i äldre tid. Genom metalldetektering har man hittat åtskilliga delar av föremål, däribland åtta delar av kufiska mynt. Dessa mynt har huggits eller brutits sönder för att man skulle ha mindre silverbitar att väga upp. Man betalade med silver och vägde silvret, även i de fall då man hade silvermynt. Silvrets kvalitet var därför av stor betydelse. ”Vikingarna tog inte hit dåligt silver”, påpekade Yngve Karlsson.

Michel Amandry – en framstående kännare av romerska mynt. Foto: Lars Gahrn.

ene köpmannen har sålt varor till den andre, och genom ett större antal mellanhänder har varorna sent omsider nått länderna vid Medelhavet.

Poppea på provinsmynt

Myntdagens andre föreläsare var Michel Amandry, som tidigare var direktör för Mynt- och Medaljkabinettet i Bibliothèque Nationale de France i Paris. Han talade om romersk provinsmyntning. Dels utgav den romerska centralmakten mynt. Dessa är behandlade i det stora bokverket Roman Imperial Coins. Dels utgav de romerska provinserna själva mynt. Dessa finns beskrivna i flerbandsverket Roman Provincial Coins. Myntningen ute i provinserna var inte omfattande vad gäller myntmängden, och följaktligen var den inte heller

Myntbitarna kom genom handel

I och med att endast bitar av mynten finns, har det varit svårt att med bestämdhet avgöra vad för slags mynt de är och varifrån de kommer. Gert Rispling har arbetat med denna fråga och skrivit i ämnet. Den arabiska skriften visar, att mynten är kufiska. De äldsta mynten präglades under 700-talets senare hälft. De övriga myntbitarna härrör från 800-talet. Två av dem kommer från Nordafrika, vilket är intressant, eftersom vikingarna genomgående tog hem mynt, som hade präglats österut men inte i Afrika. Mynten är slitna och torde ha varit slitna redan i sina hemländer. Av allt att döma har de sakta vandrat norrut genom handel. Företeelsen är känd i våra historiska källor. På 500-talet skriver Jordanes, att pälsverk från Skandinavien når Medelhavsvärlden ”genom mellankommande handel” (commercio interveniente). Den

Poppea Sabina.

viktig. Däremot ger den forskningen många upplysningar av intresse och värde. På provinsmynten kan även medlemmar av kejsarfamiljen avbildas. På provinsmynt finns också Poppea Sabina och Antinous. Poppea var kejsar Neros andra gemål. Giftermålet mellan henne och kejsaren var inte omtyckt bland romarna (som tycks ha ogillat och klandrat väldigt mycket i kejsarens liv och leverne). Poppea badade varje dag i åsnemjolk för att hålla sin hud ungdomlig. Därför hade hon alltid med sig 500 åsneston på sina resor, berättade man. (Carl Grimberg, Världshistoria: Folkens liv och kultur, IV, Sthlm 1930, s. 403.) Att avbilda henne på mynt för Rom hade inte varit lämpligt. Däremot gick det tydligen bra, att hon förekom på provinsmynt.

Mynten berättar mycket

Antinous.

Antinous var kejsar Hadrianus' unge vän och gunstling. Han offrade sitt liv för kejsarens välgång. Hadrianus hedrade honom därför på alla sätt. Många bildstoder avbildar den unge mannen och tydligen även provinsmynt. På dessa kan man även finna bilder av prokonsuler (ståthållare i provinserna). Tack vare mynten får vi kunskap om kejsarliga besök ute i provinserna och om stadsnamn, som inte förekommer i andra källor. Vi får kunskap om stora idrottsspel och "homonoia" (endräkt) mellan städer, vad nu det sistnämnda kan innebära. Städer, som har byggt tempel åt kejsarkulten, visar upp bilder av dessa tempelbyggen på sina mynt. Även bland dessa mynt finns felkällor. Michel Amandry berättade, att myntstamper tycks ha överflyttats från en myntort till en annan.

Viktiga böcker på gång

Även Lödöses mynthistoria är invecklad. Vi fick nu veta, att Rune Ekres stora bok om Lödöses medeltida myntning är långt kommen. Man saknar dock en fotograf, som kan ta de behövliga bilderna. I år har 30 år förflutit sedan man här i Lödöse fann präglingsunderlag av läder. Tack vare dem kunde man fastslå, att L-brakteaterna hade präglats här i staden. Göteborgs Numismatiska Förening ställde ut minnesmedaljer från 1600- och 1700-talen samt Göteborgsmedaljer. Här kunde man se kammarherre Magnus Lagerberg och donatorn Charles Felix Lindberg på bild, liksom många kungligheter. Föreningen medverkade även med

myntbestämning och värdering av mynt. Myntvärderaren var högt värderad av besökarna. Vid hans bord fanns ständigt folk med gamla mynt, som de ville ha värderade. Föreningen håller på med en bok om Göteborgs polletter. Den har kommit så långt, att man korrekturläser texten, berättade Bo Gustavsson. Myntningsstaden Lödöse levde upp på nytt tack vare Lödöse Museum, Rut och Bengt Holméns Stiftelse för Numismatik och Göteborgs Numismatiska Förening, som gemensamt anordnade denna ”myntdag”. Var skulle man hålla till om inte i Lödöse, som har gett Västsverige en hedersplats i Sveriges mynthistoria?

Läs vidare

Yngve Karlsson, Sasanian Silver Coins, Mixtum Publishing 2015.

Yngve Karlsson, Coin Photos from the Book Sasanian Silver Coins, CD PC/MAC, 2015.

Köpingen – en handelsplats från yngre järnålder: Fastigheten Torpa 3:3 och 3:11: Arkeologisk efterundersökning: Lödöse museum Rapport 2014:2. (I denna rapport finns Gert Risplings uppgifter om myntdelarna.)

Lars Gahrn